

СЕКЦІЯ 4. ГЕОЕКОЛОГІЧНІ ТА КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ І РАЦІОНАЛЬНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Калько А. Д., д.географ.н., професор,
декан природничо-географічного факультету
Яроменко О. В., к.географ.н., доцент
Басюк Т. О., к.географ.н., доцент
Олійник В. С., к.с.-г. н., доцент
Осіпчук І. О., к.г.н.
Глушкова Т. С., к.е.н.
Шикула Р. Р., к.п.н.
Шкіринець В. М., асистент
Салейчук Е. В., аспірант
Волненко Н. П., керівник геологічного музею
кафедри географії і туризму
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету ім. акад. С. Дем'янчука
м. Рівне, Україна

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ МЕГУ В УМОВАХ ДИНАМІЧНОГО СЬОГОДЕННЯ

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука свого часу став на Рівненщині першим вищим навчальним закладом, який почав готувати бакалаврів, спеціалістів та магістрів географічного фаху та туризмознавців [1;2].

Підготовка фахівців за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Географія і біологія» в університеті розпочалася з вересня 2001 року на базі кафедри екології і охорони навколишнього середовища (завідувач – к.т.н., професор Харченко Б. І.) [3;4]. Засновниками спеціальності були викладачі цієї кафедри: д.географ.н., професор Будз М.Д. та к.с.-г.н., доцент Олійник В. С. Упродовж 2003-2004 рр. кафедру екології і охорони навколишнього середовища було реорганізовано шляхом виокремлення двох самостійних кафедр – географії і біології. Становлення цих кафедр створило передумови для створення у 2006 р. природничо-географічного факультету, який увійшов до складу Інституту педагогічної освіти. Першим деканом природничо-географічного факультету був к. вет. н., ст. наук. співр., доцент Грицик О. Б. З вересня 2013 по серпень 2015 р. на посаді декана працював к. географ. н., доцент Романів А. С. Нині деканом є доктор географічних наук, професор Калько Андрій Дмитрович (рис. 1).



Рис. 1. Емблема природничо-географічного факультету

спеціальністю 8.04010401 «Географія», перші дипломи магістрів географії уже у 2008 р. отримали 8 випускників. Також 2008 р. ознаменувався тим, що відбувся перший випуск студентів-географів післядипломної форми навчання.

У вересні 2011 р., завдяки зусиллям викладачів факультету, університет отримав ліцензію на підготовку бакалаврів за напрямками 6.140103 «Туризм» і 6. 040102 «Біологія».

Зараз навчальна діяльність факультету за бакалаврським рівнем спрямована на підготовку вчителів загальноосвітніх шкіл за освітньо-професійними програмами «Географія і біологія», «Біологія і здоров'я людини», а, також, на підготовку фахівців для закладів туристичної сфери за напрямом «Туризм». Магістерський рівень представлений трьома освітньо-професійними програмами: 014 Середня освіта (Географія), 106 Географія та 242 Туризм.

Природничо-географічний факультет має висококваліфіковані кадри, спроможні професійно розв'язувати сучасні проблеми в галузі фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, здійснювати підготовку фахівців із достатнім науковим рівнем, а також із високим рівнем практичних навичок. Основною випусковою кафедрою факультету є кафедра географії і туризму [3, 4], яка належить до фахових випускових за напрямками підготовки «Географія», «Туризм» і посідає чільне місце серед інших структурних підрозділів університету (рис. 2).

Безпосередньо на випусковій кафедрі географії і туризму працює 9 осіб. Серед них: 1 доктор географічних наук, професор (Калько А. Д.) та 6 кандидатів наук, доцентів (Олійник В. С., Осіпчук І. О., Яроменко О. В., Басюк Т. О., Глушкова Т. О., Шикуча Р. Р.). Є доволі висока вірогідність захисту кандидатських дисертацій уже в 2020 р. такими колегами, як Шкіринець В. М. та Салейчук Е. В. У всіх викладачів кафедри науково-педагогічна спеціальність відповідає дисциплінам, які вони викладають.



Рис. 2. Емблема кафедри географії і туризму

Випускову кафедру географії і туризму очолює доктор географічних наук зі спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів, професор, Калько А. Д. Кафедра плідно працює над науковою темою: «Мінеральні та рекреаційні ресурси Рівненщини: економіко-географічні та туристичні аспекти» № держреєстрації 0118U001569.

Натомість, кафедра біології МЕГУ імені академіка С. Дем'янчука, створена у січні 2003 р. та за роки діяльності готувала фахівців за напрямом підготовки «Біологія». За цей час відбувалися суттєві зміни в її кількісному та якісному складі. У різні роки кафедру очолювали к. пед. н., доцент Сойко І. М., д. пед. н., професор Грицай Н. Б., к. б. н., доцент Бенедь В. П., д. псих. н., професор Ставицький О. О. З моменту заснування кафедри, на ній працювали: Кухта О. О., Олійник В. С., Корсун Н. К., Корсун Л. Л., Кукалець М. В., Шикуча Р. Р.

Нині кафедра біології переживає етап реформування та зміни своєї структурної побудови. В умовах швидкоплинного та небезпечного для життя людини «вірусного» сьогодення потреба у висококваліфікованих фахівцях-біологах та вчителях «Основ здоров'я» набуває нового, просто кричущого, значення.

Матеріально-технічна база природничо-географічного факультету включає достатню кількість аудиторій, лабораторій, навчальних і адміністративних площ та технічних засобів навчання для забезпечення підготовки географів, біологів та туризмознавців. У розпорядженні факультету 8 спеціалізованих кабінетів: соціально-економічної географії, геолого-палеонтологічний музей, зоологічний музей, кабінет туристично-краєзнавчої роботи, лабораторія геоінформаційних технологій, кабінет ботаніки, формується кабінет методики навчання.

Гордістю факультету є унікальний зоологічний музей сформований доцентом кафедри географії і туризму Ростиславом Ростиславовичем Шикучою. Експозиція музею – це результат багаторічної кропіткої праці та затрачених зусиль і коштів. За 30 років Р. Р. Шикуча зібрав понад 2500 екземплярів рідкісних тварин, здебільшого безхребетних. Більшість експонатів є рідкісними для України, адже це екзотичні мешканці морів, океанів, дощових екваторіальних лісів та саван. Чималу частину колекції складають комахи Африки, Південної Америки, Південної і Південно-Східної Азії. Різноманіття ентомофауни України представлене колекціями жуків, метеликів, перетинчастокрилих, клопів та інших членистоногих.

З метою поповнення колекції новими експонатами та збору фото-відеоматеріалу про життя тварин Р. Р. Шикула здійснює мандрівки до найвіддаленіших куточків планети: Сахари, Лівійської та Аравійської пустель, Аравійських гір, Червоного і Середземного морів та ін. Експонати колекції використовуються у лекційних, практичних та лабораторних заняттях студентів, що дозволяє досягнути максимальної ефективності навчального процесу засобами музейної педагогіки.

Після отримання ліцензії на підготовку фахівців-географів, викладачі університету розпочали роботу з формування мінералогічної та петрографічної колекцій. З власних фондів надали зразки д. геогр. н., професор Будз М. Д., к. с.-г. н., доцент Олійник В. С., к. геогр. н., доцент Романів А. С. Геологічний фонд зростав за рахунок поповнення його експонатами, зібраними студентами факультету під час літніх практик та привезеними викладачами із туристичних подорожей. Згодом це вилитося у відкриття з вересня 2011 р. на базі природничо-географічного факультету у спеціально обладнаній аудиторії геолого-палеонтологічного музею-лабораторії, створеного завдяки співпраці університету з Обласною станцією юних туристів. Всього у фонді музею налічується понад 1300 експонатів. Найбільш цікаві та унікальні зразки експонуються. Значну частину геологічних фондів музею становить мінералогічна колекція (сульфіди, окисли і гідроокисли, силікати, фосфати, карбонати, сульфати, галоїди). Петрографічна колекція представлена практично усіма видами гірських порід. Велику роботу з упорядкування та збереження колекцій веде керівник музею-лабораторії, працівник станції юних туристів Ніна Петрівна Волненко, залучаючи до цієї справи учнівську і студентську молодь нашого університету.

Обидва музеї виконують, також, важливу просвітницьку функцію, оскільки їх відвідувачами є школярі не лише м. Рівного, а й усієї Рівненської області та сусідніх областей.

Науково-педагогічні працівники факультету активно залучаються до освітніх проектів, розробляють інноваційні навчально-методичні матеріали для забезпечення навчального процесу та впроваджують нові методи та технології навчання. У навчальному процесі використовується багата відео-колекція навчальних та документальних фільмів для проведення занять, частина з яких відзнята і змонтована силами самих викладачів (зокрема, Р. Р. Шикую).

Невід'ємним атрибутом діяльності факультету є науково-дослідна робота його колективу. Наукові здобутки представлені відкриттями, монографіями, публікаціями в авторитетних фахових виданнях України та закордоння, патентами на корисну модель.

Викладачі та студенти природничо-географічного факультету постійно беруть участь у роботі науково-теоретичних, науково-практичних

конференцій з сучасних проблем географії, біології, краєзнавства та туризму. Тільки за останні роки викладачами факультету було організовано проведення п'яти наукових конференцій.

Актуальним напрямом роботи факультету є участь у розв'язанні важливих регіональних проблем соціально-економічного розвитку. Зокрема, науковці факультету тісно співпрацюють із органами місцевого самоврядування щодо розробки рекомендацій з використання географічних підходів до регіональної політики та туристичної індустрії [3;4]. Факультет співпрацює з науковими установами, організаціями, органами державного управління та закладами вищої освіти України. Тісні наукові зв'язки склалися з географічними факультетами Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, Львівського національного університету імені Івана Франка, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, а також з Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти. Налагоджено співпрацю з кафедрою туризму університету імені Яноша Кодолані (Угорщина), кафедрою природничо-математичних наук Барановицького державного університету (Білорусь), Вищою школою туризму і екології в Сухій-Бескидській (Республіка Польща).

На науково-методичній базі факультету проводять свої дослідження учні Малої академії наук, гуртківці Станції юних туристів та геологів. Викладачі факультету здійснюють науковий супровід різноманітних секцій у Рівненській МАН та задіяні як голови та члени журі всеукраїнського та обласного конкурсів-захисту учнівських науково-дослідницьких робіт. Зокрема Калько А. Д. очолює секцію «Гідрологія», Яроменко О. В. – секцію «Географія», а Басюк Т. О. – секцію «Геологія». Яроменко О. В. є співавтором програм для проведення гурткової роботи у структурі МАН.

За час існування на факультеті сформувалися свої традиції наукової роботи зі студентами. Щорічно переможці університетських студентських олімпіад та конкурсів наукових робіт беруть участь у всеукраїнських студентських фахових олімпіадах та конкурсах науково-дослідницьких робіт з географії та туризму. Неодноразово студенти факультету були нагороджені дипломами за переможні місця та найкращі показники серед учасників Всеукраїнських студентських олімпіад (Царук Ю. – 2018 р., Полухович І. – 2018 р., Смик Г. – 2019 р.). Зауважимо, що наші студенти на всеукраїнських олімпіадах та конкурсах є єдиними представниками приватних вищих навчальних закладів.

Особливістю навчання на факультеті є те, що в навчальному плані традиційно значне місце займають навчальні та виробничі практики. За їх тривалістю та різноманітністю факультет є безперечним лідером МЕНУ.

Майбутні вчителі географії та біології отримують навички використання спеціальних геодезичних, метеорологічних, гідрологічних та інших приладів, якими оснащені спеціалізовані аудиторії, на практиці освоюють сучасні геоінформаційні системи. Базами для проведення практик є національні парки Карпат, заповідні території Рівненщини, Львівщини та Волині, Рівненський зоопарк, аерометеорологічна станція м. Рівного, спелеооб'єкти, місця розробок корисних копалин, промислові підприємства області. Педагогічна практика проводиться на базі загальноосвітніх закладів. З метою якісного проведення педагогічної практики укладені угоди із провідними школами Рівного. Керують педагогічною практикою відомі вчителі-методисти міста. А студенти магістратури педагогічну асистентську практику проходять на базі закладів вищої освіти.

Студенти-туризмознавці проходять практики на підприємствах туристичної індустрії – у туристичних операторах чи агенціях, готелях, ресторанах, санаторно-курортних закладах України та Європи. А з 2017 р., розуміючи важливість підготовки фахівців конкурентно спроможних на ринку праці при факультеті було започатковано створення нової форми практичної роботи сучасної активної молоді – студентського туристичного бюро «МЕГУ-ТУР» – власне туристичне підприємство, де студенти туристичних спеціальностей, в рамках проходження різного роду практик, можуть виступати в ролі повноправних керівників і працівників сфери обслуговування. До переліку послуг, що надаються студентським туристичним бюро, відносяться: екскурсійні тури, страхування, консультації з організації дозвілля, перевезення, в'їзний та виїзний туризм.

На факультеті багато уваги приділено організації змістовного проведення студентами вільного від навчання часу. Традиційним є проведення публічних лекцій викладачами факультету до Дня туризму, організація фотовиставок та масових спільних відвідин студентами та викладачами цікавих природних об'єктів.

Значну увагу на факультеті приділяють туристично-краєзнавчій роботі. Започаткована тісна співпраця з управлінням культури та туризму Рівненської ОДА. Студенти та викладачі беруть участь у щорічних туристичних змаганнях. А у 2012 р. був створений туристичний клуб «СалаМандри МЕГУ», який започаткував нові традиції факультету, організовуючи туристсько-краєзнавчі подорожі для усіх бажаючих студентів та працівників, посвяту студентів-першокурсників у туристи.

Студенти та викладачі факультету займають активну соціальну та громадську позиції, тому наукова, освітня та просвітницька діяльність факультету виходить далеко за межі стін університету. Довкола факультету гуртується робота Рівненського відділу Українського географічного товариства.

За фінансової підтримки ректора університету, професора А. С. Дем'янчука викладачами кафедри географії і туризму було започатковано акцію «Прапор університету на найвищих вершинах світу». За 2008-2013 рр. було підкорено вершини Ельбрус (Кавказ), Монблан, Гросглокнер (Альпи, найвища точка Австрії), Народну (найвища точка Уральських гір), Гельхепігген (Скандинавські гори), Герлаховський Штіт (Карпати, Словаччина), Лайма-Ліхелі (найвища вершина Сванецького хребта Кавказу, Грузія), Рорайма (Гвіанське нагір'я, Венесуела) та ряд вершин Індонезії. Здійснено експедицію в Національний геологічний парк «Чері» (Іспанія). Традиційним є також щорічне підняття прапора університету студентами та викладачами природничо-географічного факультету на найвищу вершину Українських Карпат – г. Говерлу.

Враховуючи у своїй роботі запити ринку праці, працівники факультету впроваджують гнучкі форми організації навчального процесу, проводять активну діяльність з використанням веб-ресурсів, соціальних мереж.

Отож, перерозподіл, через об'єктивні (державна освітня політика) та суб'єктивні (медико-екологічна і духовно-світоглядна парадигма сьогодення) чинники, «конкурентно-партнерських» умов, які склалися на ниві надання освітніх послуг Рівненщини природничо-географічного та туристичного напрямків, вимагає від працівників природничо-географічного факультету та університету загалом максимальної мобілізації усіх наявних навчальних, наукових, виховних та організаційних резервів з метою підтримання на належному рівні та примноження напрацьованого серед колег та населення авторитету як потужної школи педагогічних кадрів краєзнавчого спрямування. Все це має вилитися в гармонійне поєднання академічних програм навчання студентів суміжних освітніх напрямів географії, біології, туризму. Нині назріла потреба і у раціональному реформуванні діяльності факультету на умовах пошуку нових точок дотику з іншими «дрібними» факультетами для оптимізації матеріальної та кадрової складових. Ми вбачаємо такий поступ у створенні історико-географічного освітньо-наукового мікропулу із виокремленням туристичного напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Калько А. Д., Романів А. С. Становлення і розвиток туристичної освіти у вищих навчальних закладах Рівненщини. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції *Географія Рівненщини та суміжних областей*, присвяченої 10-річчю створення кафедри географії і туризму МГУ імені акад. С. Дем'янчука. Рівне, 2014. С. 266–277.

2. Калько А. Д., Коротун С. І., Кушнірук Ю. С., Миронець Н. Р. Аспекти регіонального ринку послуг вищої туристичної освіти. Збірник наукових праць. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-*

виховного процесу в школі та ВНЗ. №1 (13). Рівне: РВЦ МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2015. С. 45–51.

3. Калько А. Д., Глушкова Т. С. До аспектів професійної та практичної підготовки фахівців туристичної сфери. Матеріали Міжн. наук.-практ. конф.-ції з нагоди 5-ої річниці створення кафедри туризму та готельно-ресторанної справи у Національному у-ті водного господарства та природокористування (15-17 березня 2018 р.). Рівне, 2018. С. 331–333.

4. Природничо-географічний. Історія створення та формування факультету. URL: <https://www.megu.edu.ua/uk/prirodnicho-geografichni> (дата доступу: 15.03.2020).

Ахмедов Б. М.

аспірант кафедри фізичної географії

Мельнічук М. М.

к.геогр.н., доцент,

доцент кафедри фізичної географії

Східноєвропейського національного

університету імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

ЗМІНИ У СТРУКТУРІ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Найважливішою складовою природно-ресурсного потенціалу Волинської області є земельні ресурси. В умовах сьогодення земля як національне багатство країни «виконує» функцію природного ресурсу, територіального базису та основного засобу виробництва. Процес використання земель є надзвичайно інтенсивним, проте, у різних галузях господарства неоднаковим і може мати різне значення у процесі їхнього функціонування. Усі категорії земельних ресурсів незалежно від їхнього цільового призначення, цільового використання й власності складають єдиний земельний фонд.

Земельний фонд – сукупність земель у державі всіх форм власності і категорій. Відповідно до ст. 18 Земельного Кодексу України до земель України належать усі землі в межах її території, в тому числі острови та землі, зайняті водними об'єктами [4]. Згідно трактувань Енциклопедії сучасної України Земельний фонд України, це землі в межах території України незалежно від форм власності, цільового призначення, правового режиму, господарського використання [3].

Розмір земельного фонду виступає критичним фактором розвитку території. Тому максимально ефективне використання землі є одним з